

Gennemsnitsmennesket.

Af

A. de Foville.

Nedenstaaende Foredrag, holdt ved det internationale statistiske Instituts Møde i København, August 1907, gengives her med Forfatterens velvillige Tilladelse. Oversættelsen er foretaget af cand. polit. K. A. Wieth-Knudsen.

Red.

Det Menneske, jeg vil tale om, er ikke en af de originale Skikkelser, som tiltvinger sig Opmærksomheden ved deres Besynderlighed. Langtfra: thi man vilde forgæves, i en Samling Rejsepas eller Jagttegn, lede om et saa dagligdags Signalement som hans: aflangt Ansigt, Næsen almindelig, Øjnene graa, Mund som de fleste ...; særlige Kendetegn: slet intet! Den eneste Karakteristik, man kan give af Gennemsnitsmennesket er, at det ikke besidder nogen saadan, fordi det ifølge sit Væsen nøjagtig udtrykker Gennemsnittet af Artens Egenskaber og Mangler: almindelig Højde, sædvanlig Vægt, jævn Madlyst, normalt Helbred, Gennemsnitsforstand, hvilket er temmelig lidt; Gennemsnitsmoral, hvilket ikke er ret meget. Alt dette udgør en Helhed, der ikke er særlig fristende, ja ikke en Gang meget virkelig. Har vi nogensinde paa vor Vej

truffet en rigtig Gennemsnitsmand eller Gennemsnitskvinde? Dog husker jeg, at jeg har haft deres Billeder i Hænde. I et eller andet schweizisk Kanton havde en taalmodig Eksperimentator flere Aar igennem fotograferet Ansigtet paa alle de gifte, og det var lykkedes ham at sammensmelte alle disse unge Par til et eneste ved at tage det ene Billede oven paa det andet. Resultatet havde hverken Saft eller Kraft; det var ikke smukt, men heller ikke stygt; det var uden Udtryk og følgelig uden Personlighed.

Statistikernes Gennemsnitsmenneske er nødvendigvis lige saa farveløst som Fotografernes. Ikke desto mindre vil vi paa Grund af dets Afstamning ikke kunne nægte det vor Velvilje. Man ved, at dets Fader var Adolphe Quételet, Forfatteren til *La physique sociale*, hvem Bruxelles har rejst et Mindesmærke. Og dette store Navn bør hædres dobbelt ved denne Lejlighed; thi Quételet var Ophavsmanden til disse periodiske Kongresser, som den internationale Statistik har at takke og vil faa at takke for sine Fremskridt.

Siden Gennemsnitsmennesket er kommet til os fra Belgien, vilde man ikke kunne undre sig over, om det skulde være sandt, at Belgieren — som en belgisk Senator fornylig skrev i en belgisk Revue*) — »er et Væsen, der i enhver Henseende hælder til Midelmaadigheden«. Og det vilde for Gennemsnitsmennesket være et godt Karaktermærke, om han kunde

*) Se i *Revue économique internationale* for November 1906 Artiklen: »Forsøg til den belgiske Nations Psykologi«, af Edmond Picard. I en Konference, som Paul Adam holdt i Ostende, paa pegedes ogsaa Ligevægten som den mest udprægede belgiske Egenskab.

rose sig at at tilhøre det udmærkede, fordomsfri og fredelige, tapre og dog føjelige Folk, som det belgiske altid har været. Men i Virkeligheden er vore kære Naboer i langt ringere Grad Gennemsnitsmennesker end Edmond Picard tror.

Quételet har ikke haft lutter Glæde af denne Søn, i hvem han selv fandt det højeste Velbehag. Fædre, der ligesom han siger altfor meget godt om deres Børn, giver andre Lyst til at tale ondt om dem. Gennemsnitsmennesket stødte paa de samme Fordomme som dets engelske Fætter: Økonom-Mennesket. Han blev kritiseret, drillet og haanet mer end billigt var. Jeg skal ikke her opholde mig ved Gengivelsen af de ofte aandrige, undertiden forlorne, sjældent overbevisende Angreb, han har været Genstand for. Men siden denne Personifikation af den gyldne Middelvej ved en besynderlig Skæbnens Ironi har været Genstand for overdrevne og modsigende Domme, kan det maaske være paa Tide at revidere hans Proces: saa meget mere, som Problemet om Gennemsnitsmennesket er Problemet om Middeltallene i al Almindelighed, og som der ikke er mange Spørgsmaal, over for hvilke Statistiken er saa interesseret i at tage Parti.

Ved en saadan Genoptagelse vilde vort Institut være den naturlige Dommer, og de følgende Overvejelser har kun til Hensigt ærbødigt at undergive Sagen dette høje Værneting.

Quételet sagde: »Det Menneske, jeg her betragter, danner i Samfundet en Analogi til Tyngdepunktet i Legemet. Det er et Middelpunkt, om hvilket alle de sociale Elementer svinger frem og tilbage. Om man

vil, er det et opdigtet Væsen, for hvem alle Fænomener indtræffer i Overensstemmelse med de Gennemsnit, man vilde erholde af et Samfund.

Var dette en for sidste Aarhundrede ny Opdagelse? Mesteren forsikrede, at »Teorien om Gennemsnitstørrelserne var Oldtiden ubekendt og kun lidet dyrket af Nutiden«. Saa meget desto mere ønskede han sig til Lykke med at have skabt den. Han ventede sig et helt Vidunder af denne Normalmaalestok, som Videnskaben fremtidig skulde gøre Brug af for at bedømme de Afvigelser eller endog de Abnormiteter, som de forskellige Faktorer i vor Individualitet er modtagelige for, efter deres rette Værd. Han bemærker, at det er paa den Maade Lægen gaar til Værks ved sine Diagnoser: han ser paa Patienten, føler paa ham; han stetoskoperer ham, prøver hans Puls, tager hans Temperatur, analyserer her og der. Men ingen af disse Iagttagelser er noget værd uden ved Sammenligning med det usynlige Mønster, som Erfaringen har bragt til Veje ved en Forening af Gennemsnittene, og som den øvede Praktiker véd at betjene sig af ved Sygelejet.

Det, som for Quételet var en Aabenbaring og som for hans Elever er blevet en kendt Overlevering, er den Tendens som mange variable Størrelser hos Mennesket og uden for Mennesket har til at ordne sig eller saa at sige klumpe sig sammen om et Centrum, der synes at trække dem til sig. Her forbinder Normalpladsteorien sig med Sandsynlighedsregningen, og Quételet fortsatte, maaske uden at ane det, Leibnitz og Bernouilli.

Det er bekendt, at Pile-, Kugle- eller Granatskud

imod en Maalskive i det mindste nærmer sig til Pletten, naar de ikke rammer den, og at en matematisk Regel behersker deres Afvigelser fra denne.

Men ogsaa Naturen synes i væsentlige Henseender at have et Maal. Den træffer det eller ogsaa rammer den ved Siden af. Og dens Tilnærmelser dertil for-
deler sig ligesom Skytternes, hvis Fejlskydninger selv adlyder uforanderlige Love.

Lad os tage et Eksempel. Tusind Rekrutter har været til Sessionsmaaling. Hvis man nu paa Papiret ordner dem en efter en i Overensstemmelse med deres Størrelse, erkender man hurtigt, at der findes en Højde, som er hyppigere end alle de andre, og at det Antal Mænd, som svarer paa Opraabet, vokser efterhaanden som man stiger op til eller ned imod dette Tal. Lad os give denne Ordning et grafisk Udtryk, idet vi tager Højderne til Abscisser og det tilsvarende Antal til Ord-
nater. Diagrammet udviser da en regelmæssig Figur med en afrundet Top og to næsten ligedannede Skraa-
ninger, hvis Hældninger tilhøjre og tilvenstre først er svage, derpaa tager et hurtigt og endelig atter et lang-
sommere Forløb. (Figur 1, Side 442):

$$y = Y - k^2 x^2$$

Dette Udtryk svarer til det som Geometrikerne kalder Gauss' Kurve. Quételet kaldte den for Binomialkurven. Det er den, som de franske Statistikere mere familiært kalder for Gendarmhatten.

Vor rimelige Ærbødighed for Gendarmeriet er ikke den eneste Grund for os til at fejre denne symbolske Figur, der synes at have erhvervet sig Skaberens Sympatier. Dens Træk er ikke saa enkle som Ellipsens eller Parablens; men den smidige Rytme i dens

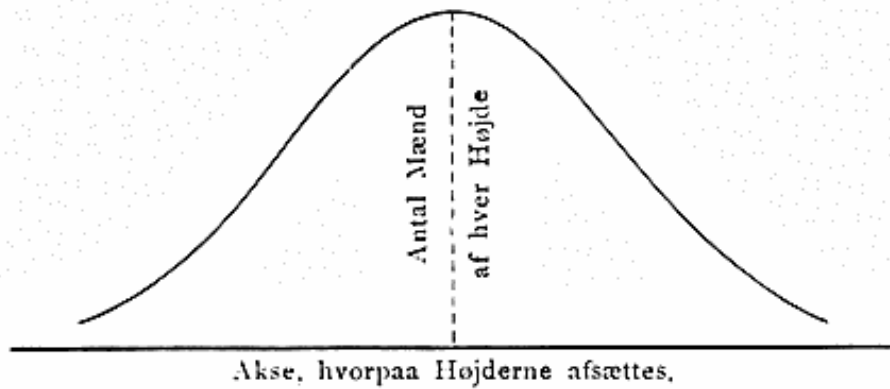

Fig. 1.

skiftende Vindinger viser os, hvorledes Autoritetsprincippet og Fordragelighedens Aand kan forliges henede. Naturen ønsker ingen Ensformighed, hvilken blot vilde være kedsommelig; men alligevel taaler den hverken Sammenhængsløshed eller Spring. *Natura non facit saltum*. Et Maksimum, et Minimum og et Gennemsnit mellem disse to Grænser er det som udgør Rammen og Symmetriaksen for mange Fænomener. Den variable vilde have kunnet faa Lov at bevæge sig efter For-godtbefindende mellem de to Grænser, som det er den forbudt at overskride. Men det er ikke Tilfældet: det er øjensynligt Midterpartiet, som tiltrækker den, og om den end ikke rammer Pletten, saa skal den dog være saa nær derved som muligt. Denne Koncentrationslov, denne Middelhyppighedens Lov — hvis man vil lade dette ny Ord gælde — genfinder man i mange vidt forskellige Forhold. Hvad enten det drejer sig om Spillegevinsterne ved Monte Carlo's Lykkehjul eller om Menneskets Muskelkraft; om den aarlige Regnmængde, der registreres af en meteorologisk Station, eller om Overskudet af Drengefødsler over Pigefødsler; hvad enten det gælder de Karakterer, der er givet til

en Flok Skoledrenge eller om Svangerskabsvarigheden hos Kvinden, — den skæbnesvangre Ulighed i de efterhaanden iagttagne Resultater forhindrer dem ikke i at adlyde en hemmelighedsfuld Stemme, som tilhvisker dem et Samlingspunkt. Man har sagt, at Afvekslingen indenfor Enheden er det der skaber ikke alene Harmoni, men ogsaa Skønhed. Og naar man ser rigtig efter, kan man finde alt det i en Gendarmhat.

Quételet, som paa en Gang var Astronom og Moralist, Beregner og Digter, havde en levende Følelse af Storheden i det han kaldte sin Opdagelse, og gentagne Gange har han fundet for godt at fejre den. »Et Folk«, siger han i sidste Kapitel af sin *Anthropométrie*, »bør ingenlunde betragtes som en Samling Mennesker uden noget indbyrdes Forhold. Det danner en Helhed, et Legeme af den mest fuldkomne Art, sammensat af Dele, der sidder inde med de smukkeste og mest beundringsværdigt ordnede Ejendommeligheder.«

Paa den følgende Side overtrumfer Forfatteren, hvad han lige skrev, og gør sig til af at have løst »Hovedspørgsmaalet i Menneskets Teori«, idet han opbyder alle sine Kræfter for at rekapitulere Sagen i en Prosa, som man kunde ønske sig noget flottere og klarere. Her er Stedet ordret gengivet: »Mennesket udgør som Art en Enhed: omkring en Konstant indtræffer Artens Varianter ifølge en Lov, der bekræfter denne Enhed og som er en af de mest bemærkelsesværdige Love, jeg vil ikke sige just for Mennesket, men for Naturen i Almindelighed. Naar Enheden giver sig tilkende i en Art, og der viser sig Afvigelser fra

denne Enhed, er de forskellige Maal underkastede en og samme matematiske Lov, som ser sig nøjagtig afspejlet i Værdier, hvis Helhed udgør en mangesidig Enhed, omkring hvilken de større eller mindre Enkeltstørrelser samler sig. Denne mærkværdige Lov har været anet af nogle Filosofer, men uden at dens Elegance og Almengyldighed blev dem paafaldende.

Det er denne Almengyldighed, som Quételet har gjort Uret i at overdrive. Han var ikke uvidende om de Undtagelser, som hans Lov er underkastet, men han saa bort fra dem; og da han var tilbøjelig til at se hele Mennesket i Gennemsnitsmenneskét, tabte hans Lærebygning i Holdbarhed alt det, som den skulde vinde i Udstrækning. Der findes hernede Gennemsnit af højst ulige Egenskaber, og der mangler et godt Stykke i, at Binomialformlen skulde være Skabningens fremherskende Regel. Selv Menneskelegemet, den store belgiske Sociologs mest foretrukne Forskningsomraade, har sine Luner lige saa vel som sine Sædvaner. Konstanten, som Quételet kalder den, veksler med Kønnen og i endnu højere Grad med Alderen, men ogsaa med Racen, Stedet og Tiden. . . . I visse Egne af vort Landomraade, hvor Efterkommere af Franker og Kelter lever blandet imellem hverandre, udvikler Højderne sig ikke efter samme Skala for de to Stammer, og den omtalte Kurve viser i sit øvre Forløb to hinanden nærliggende Toppe i Stedet for en enkelt.

Dette er det første Fremstød mod den enkle Formel, ud af hvilken Quételet var tilbøjelig til at gøre en almindelig Lov. Men der findes andre, som har større Betydning. Ser man ikke Middelhyppighedens Princip vige for det modsatte der, hvor de taktfaste

og periodiske Strømninger i Begivenhedernes Gang minder snart om Bølgebevægelsen, snart om Pendulsvingningerne? Lad Øjnene følge et Pendul i Bevægelse: den lodrette Stilling, som er dets midterste, er den, hvori det opholder sig i kortest Tid, og det er ved de to Ender af sin Gang det tøver længst og endog standser et Øjeblik. Paa lignende Maade vokser eller aftager Dagens Varighed, regnet fra Solopgang til Solnedgang, omkring Jævndøgn efter en temmelig hastig Skala, men forandrer sig kun meget langsomt ved Solhvervstider. Mangfoldige andre Eksempler kunde føjes til dette.

Særlig i det befolkningsstatistiske Stof træffer man visse Gennemsnit, der synes at sky enhver Berøring med de daglige Kendsgerninger i Stedet for at nærme sig til dem. Blandt alle de Gennemsnit, som vedrører os personlig, kender jeg intet som er vigtigere for os end den gennemsnitlige Alder ved Døden, og Statistikkerne har i lang Tid anvendt al deres Omhu paa at bestemme denne rigtigt. Men i Modsætning til hvad man iagttager, naar det drejer sig om den Højde eller Vægt, der er knyttet til vort Liv, er Gennemsnitslevetiden ikke det samme som den sandsynligste Levetid, og hverken den sandsynligste Levetid eller Gennemsnitslevetiden er det samme som den almindelige Levetid, som Naturen har beskikket det sunde Menneske. Faktisk er Gennemsnitsalderen ved Døden en Alder, i hvilken man sjældent dør, og det ved vore Kirkegaarde meget godt. Den menneskelige Dødelighed indbefatter to forskellige Maksima, af hvilke det ene — Børnedødeligheden — gaar meget forud for de afdødes Gennemsnitsalder, medens det andet — Oldinge-

dødeligheden, kommer langt bag efter. Altsaa: dette »Besvær med at holde Livet oppe«, hvorover Fontenelle som hundreदारig beklagede sig, hænger saavel de nyfødte som de ældste, og Gennemsnitslivet anbringer sig som det bedst kan mellem disse to dødbringende Poler, fordi det er Resultatet af en simpel Sammenlægning af afvigende Tal og ingenlunde svarer til de normale Betingelser for vor Skæbne.

Dette fremgaar paa en afgørende Maade af en allerede ældre Afhandling*), der skyldes vor udmærkede Vicepræsident, Professor Wilhelm Lexis, og som et lykkeligt Tilfælde nylig førte mig for Øje. I denne skelnede han med Dygtighed Normalerne fra de egentlige Gennemsnit, og særlig Menneskelivets normale Varighed fra dets gennemsnitlige Længde. Quételets Gennemsnitsmenneske har kun en afkortet Levetid. Skønt han frembyder alle den udvoksnes Træk for os, finder han paa Forhaand sin Karriere afbrudt af disse Smaavæsener, som vi ser dø skarevis i Vuggen. Lexis' Normalmenneske, som man kunde kalde Mennesketypen, behøver ikke at regne med alle disse Nitter, hele denne forfejlede Afgang. Han er født levedygtig; han forstaar sit Kald som Menneske; han lever længere eller kortere, men længe nok til at overleve sin Fader og sin Moder; og selv gaar han først i Graven, naar Aftenen kommer og Dagens Gerning er til Ende. Skønt Definitionen paa et Normalmenneske ikke er særlig tydelig, førte den under vor lærde Kollegas Pen til et temmelig bestemt

*) Se Annales de Démographie, Aar 1878 S. 481, og et lille forudgaaende Skrift med Titel: Theorie der Massenerscheinungen in der menschlichen Gesellschaft.

Antal Aar, 72 eller 73, og naaede saaledes til en Bekræftelse paa den gamle Sætning i Salme 90: »Vore Aars Dage, de ere halvfjerdsindstve Aar, og er der Styrke, firsindstve Aar«.*)

Kun alt for ofte har man forvekslet Normalmennesket med Gennemsnitsmennesket. Endnu forleden Dag (11. Juli 1907) blev denne letforstaaelige Fejl begaaet af en af vore Statsmænd, en erfaren Finansmand og overbevisende Taler, under Diskussionen om det Forslag til en Indkomstskat, hvormed det franske Parlament beskæftigede sig. Han kritiserede fra Talerstolen den Metode til at vurdere Nationalformuen, som bestaar i at multiplicere de aarlige Arvebeløb med Arvingernes gennemsnitlige Overlevelsestid. Denne Overlevelsestid udgør i direkte Linie omtrent en Tredjedel af et Aarhundrede, men dette blev bestridt af Jules Roche: »Den maa være meget kortere end som saa«, erklærede han, »thi hvis man trækker nogle og tredive Aar fra Franskmændenes Gennemsnitslevetid, som er 46 Aar, kommer man ned paa 13 eller 14 Aar; og hvem kan man bilde ind at det skulde være den Alder, i hvilken Franskmændene gennemsnitlig gifter sig?« Jeg ved ikke om Deputeretkammeret fandt, at Indvendingen holdt Stik. For Statistikere som Dem er denne Forveksling haandgribelig. Det er her den normale, den fulde Levetid, man maa tage som Udgangspunkt, og ikke Gennemsnitslevetiden, der jo er afkortet af Dødeligheden i den spæde Alder; thi det er klart, at man i Arvespørgsmaalet maa se ganske bort fra alle de

*) 10de Vers: »Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Si autem in potentatibus, octoginta anni ...«

uskyldige Væsner, som Døden borttager kort Tid efter Fødslen.

Men det er heller ikke blot i de Spørgsmaal, som vedrører Alderen ved Døden, at Gennemsnitsmennesket undertiden risikerer at lede os paa Vildspor i Stedet for at oplyse os. Hvormange Gennemsnit vilde vi ikke kunne citere, som, skønt de i aritmetisk Henseende er nøjagtige, alligevel er mindre sande, og bedrageriske derved, at de i deres blinde Sammenhobning blander altfor uensartede eller ulige Data med hinanden.

De husker maaske den hæderværdige Mand, som samlede paa »Hastigheder« ligesom andre samler paa Muslingskaller eller Frimærker. Hans trykte Liste, som han havde den Godhed at sende mig hvert Aar, stadig revideret og bestandig fornyet, begyndte med Neglenes Vækst og endte med Lysets Udbredelse-hastighed. Man kunde maaske finde den Specialitet, han havde valgt, en Smule besynderlig; men vilde man ikke have anset ham for gal, dersom det var faldet ham ind at danne et Gennemsnit af sine uendelig smaa og uendelig store Tal? For ikke at gaa saa vidt: vi vilde forbavses over at se en Geograf skrive en Afhandling om Gennemsnitshøjden af et Land som Schweiz, hvor dybe Dale veksler med svimlende Tinder. Alle Gennemsnit, bag hvilke der skjuler sig voldsomme Modsætninger, er netop af denne Grund hensigtsløse, og jeg mener, at det er bedst slet ikke at betjene sig af dem. Det vil være uhensigtsmæssigt uden tvingende Nødvendighed at tilvejebringe et Gennemsnit af Vindenes Retninger i København, eller Gennemsnitsindtægten for de amerikanske Familier, eller den gennemsnitlige Størrelse af Grundejendommene i England. Der, hvor der

hverken findes jævne Overgange eller gensidig Tiltrækning mellem de forskellige Enheder, som man har med at gøre, kan Gennemsnittets Ide ikke indføres uden Fare, og vi vilde — paa sjældne Undtagelser nær — ikke kunne tænke paa at forsvare saadanne Gennemsnit over for de vantro Sjæle, imod hvis Logik de stødte an, eller hvis Ironi de vakte.

Dem kan vi give Slip paa. Men lad os overfor Bagvaskere modigt forsvare de lødige Gennemsnit, de, som er begrundede i Tingenes Natur og som danner et lige saa lovligt som nødvendigt Redskab dels for vore Undersøgelser, dels for vor Bevisførelse. Som vor Kollega Mandello har bemærket i en Afhandling fra 1905 om Statistikens Fremtid, har den menneskelige Hjerne ikke Magt til direkte at udløse Helhedsbetydningen af en Mængde ved Siden af hinanden opstillede Tal, og vi kan kun ved Hjælp af en Sammenpresning opnaa en god Fortolkning af vore egne Undersøgelser. Undertiden er en Sammenlægning tilstrækkelig. I Almindelighed er det fordelagtigt at dividere, naar man har adderet. I Stedet for Tusind forskellige Enheder, imellem hvilke man vilde risikere at fare vild, sætter man da et enkelt Udtryk, som vilde give den samme Helhed, hvis det blev gentaget tusind Gange. Naar blot alle disse Enheder i nogen Maade kan sammenlignes indbyrdes, kan vi ofte lade denne Kvotient, som netop er deres aritmetiske Middeltal, tale paa deres Vegne. Og vi overbeviser hurtigt dem, som heri kun vilde se et Middel til Underretning, et teoretisk Kunstgreb, om, at denne numeriske Syntese tværtimod yder den praktiske Løsning paa Størstedelen af Spørgsmaalene i det daglige Liv. Sandsynligheden

er under mange Omstændigheder vor eneste Rettesnor, og — som Quételet bemærker — »Betragtningen af Gennemsnittet ligger os til den Grad i Blodet, at vi anvender det saa at sige uden at vide af det.« Mon Organisatorerne af et Festmaaltid i Forvejen vilde beskæftige sig med det rigeligere eller knappere Embonpoint, den større eller mindre Madlyst hos hver Gæst? Nej. De ved, at da Ligevægten mellem tykke og magre, mellem maadeholdne og forslugne indfinder sig af sig selv, vil alt gaa godt, dersom man med Hensyn til Afstanden mellem Kuverterne og Maaltidets Sammensætning tager Maal af Gennemsnitsmennesket. »Teorien om Gennemsnittene«, siger Forfatteren til *La physique sociale* videre, »udgør Grundlaget for alle de iagttagende Videnskaber; men den er saa ligetil og saa naturlig, at man ikke tilstrækkelig vurderer det umaadelige Skridt den har bragt Menneskeaanden fremad. Og vi ved ikke hvem den skyldes: det er paa den Maade alle de store Opdagelser kommer i Stand uden at man kender Ophavsmændene«.*)

Quételets Tro paa Middeltallene havde gjort ham ualmindelig ærgerrig paa dette Gennemsnitsmenneskes Vegne, hvem han agtede at gøre til Voldgiftsdommer ikke alene i det fysiske Liv, men ogsaa i det intellektuelle, det literære og det kunstneriske Liv i de civiliserede Samfund.

Hans Program er i denne Henseende mærkværdigt at læse nu igen efter 40 Aars Forløb, især naar man sætter det i Forbindelse med visse Dokumenter af nyere Oprindelse.

*) Se *Physique sociale*, V. Bog, S. 369.

Det er sikkert, at Maalingen og Inddelingen af Intelligenserne, hvis en saadan var mulig, i Interesse vilde staa langt over Maalingen og Inddelingen af vor Højde og Vægt. Der findes lige saa vel Grader i Individernes Hjærnemægtighed som i deres Lemmers Fylde; og heller ikke her udelukker de bestaaende Uligheder i det mindste en vis Solidaritet; det geniale og det aandsfattige Menneske, saavel som Kæmpen og Dværgen, er de yderste Led i en Kæde, hvis Ringe alle berører eller opsøger hinanden, og i det ene som i det andet Tilfælde sætter Flertallet hverandre Stævne henimod Midten af Kæden. Men med hvilken Alen, med hvilken Maalecirkel, med hvilken Vægt skulde man her kunne arbejde? Hvorledes gribe det uhaandgribelige?

Vanskeligheden vilde være løst, dersom det, for at faa at vide hvad Aanden er værd, var nok opmærksomt at udforske Legemet. Men lad os indrømme, at hvilke gensidige Indflydelser der end monne bestaa imellem disse, er det endnu ikke lykkedes Videnskaben i de dødes og især ikke i de levendes Organer at opdage en Maalestok for deres Færdigheder og deres Fortjenester. Dr. Gall gav i sin Frenologi Samtiden Forhaabninger, som Begivenhederne ikke har retfærdiggjort; og hans Efterfølgeres Undersøgelser har, skønt bedre ledede, ikke været stort mere frugtbringende. Har ikke fornylig en af dem, og det ikke den mindst optimistiske, Dr. Cesare Lombroso, fundet en Forklaring paa, ja næsten en Undskyldning for et perverst Uhyres Forbrydelser, i en Afbildning af to indbyrdes forskellige Hænder, hvoraf den ene var højre Haand af en uskyldig Vognvasker, og den anden venstre

Haand af en skikkelig Faareskindsgarver? Den Lethed, hvormed et saadant Bedrageri er lykkedes, giver en frygtelig Lektion i Skepsis.

Maa man da opgive den eksperimentale Iagttagelse, slaa sig til Taals med den blotte Sandsynlighedsregning og forudsætte, at de menneskelige Aandsevner, fra de mægtigste til de mest ufuldstændige, kan indordnes efter en lignende Skala som de Talforbindelser, man faar ved at kaste en Haandfuld Tærninger tusind eller titusind Gange paa et Bord? Saaledes tænker Mænd som Francis Galton*) og Otto Ammon**), og uden at jeg skal komme nærmere ind paa Enkeltheder i deres Læresætninger og Hypoteser, kan jeg i hvert Fald uforandret gengive det Skema, som samler dem til et. (Fig. 2, Side 453).

Her har De et Rids, som man ikke glemmer, naar man først en Gang har set det. Det bringer en til at tænke paa en Drage, en Top eller — for at gentage Otto Ammons egen Lignelse — et Tulipanløg. Men det er nok at se dette Billede fra Siden for at genfinde et Dobbelteksemplar af den berømte Gendarmhat deri. Ud fra denne Betragtning skulde Intelligenslotteriet ikke være anderledes indrettet end Vægt- eller Højdelotteriet. Men Quételet vilde triumfere. Det vilde jo være en Opmuntring til at udvide hans Ligninger fra Tankens til Samvittighedslivets Omraader. Og det vilde han være i høj Grad oplagt til.

Men hans Dristighed synes mig at stige indtil Forvovenhed i Slutningen af Bogen, hvor han agter at overbevise os om, at Gennemsnitsmennesket er Natur-

*) Se hans »Undersøgelser over Menneskets Evner».

***) Se hans Bog om »Samfundsordenen og dens naturlige Grundlag«.

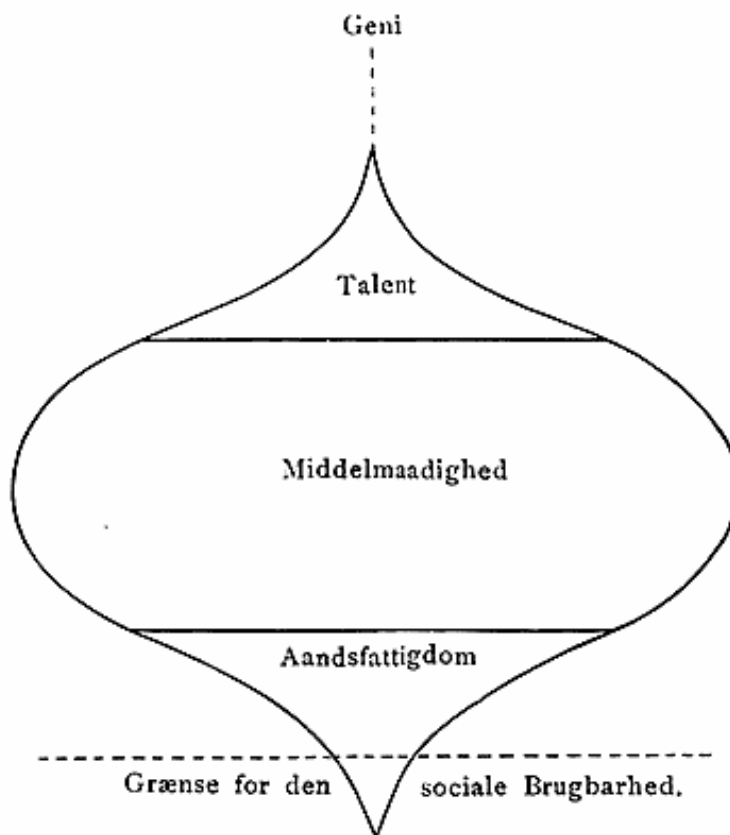

Fig. 2.

ens Mesterværk. Skal man tro ham, er kun Gennemsnitsmennesket smukt! Kun Gennemsnitsmennesket er forstandigt! Alene Gennemsnitsmennesket er stort! Den sande Menneskestorhed ligger i Gennemsnitsmennesket.

Faderkærligheden medfører Synsskuffelser, som man maa bære over med. Men hvorledes skulde man kunne afholde sig fra Protest, naar en Statistiker drister sig til at gøre et Gennemsnit til et Maksimum?

Det Forsvar, som i *La physique sociale* fører til en Forgudelse af Gennemsnitsmennesket, er temmelig uharmonisk. Det beror paa en dobbelt Tvetydighed, nemlig først den, i Gennemsnittets Princip kun at se Ligevægtsideen, og derpaa i at betragte Ordet Lige-

vægt som synonymt med — eller i Betydning kun lidet afvigende fra — Ordet Fuldkommenhed. Denne Spidsfindighed afslører sig selv. Alligevel maa vi erkende, at Quételet til Støtte for sin Fortolkning kunde beraabe sig paa talrige Forgængere. Ordsprogene taler for ham. Talemaaden »For meget og for lidt fordærver alt«, er kun en unyttig Tautologi, men det højtidelige latinske Udtryk »*in medio stat virtus*« indbefatter, hvis man tager det bogstaveligt, en meget nedslaaende Lære.

En stor Avis i New-York har for ikke ret længe siden bedt de mest fremragende Mænd i den gamle og den ny Verden om at meddele den deres Mening om de væsentlige Betingelser for Menneskets Lykke, Værdighed og Fremskridt. Svarene, som blev overdaadigt udgivne, stemte ikke synderlig overens, da man ser en god Maves Velsignelser og Sjælefryden ved at have Fred med sin Gud fejret i samme Aandedræt. Men det er fremfor alt Ligevægt i Evnerne man roser og anbefaler i denne udvalgte Samling; det er »en sund Sjæl i et sundt Legeme«; det er Foreningen af gangbare Egenskaber og almindelige Dyder i beskedent Maal. Der kan man rigtigt se, hvad et altfor lighedskært Demokrati nu til Dags indskrænker sin Stræben til. Den intellektuelle eller moralske Storhed bliver (især hos os) mindre og mindre populær, og den almindelige Stemmeret aflægger Vidnesbyrd herom ved sin voksende LigeGYldighed for de fremragende Mænd. Folkestyre er Middelmaadighedsvælde, har man sagt. Giuseppe Guerzon satte sig for efter sin Død at skrive Kompromis'ernes Historie, hvis Følgeslutning vilde blive, at det er Gennemsnitstankerne som regerer

Verden. Achille Loria protesterede: »Det kan gærne være, men saa meget desto værre«.*) Sikkert er det, at Carlyle's »Helt« og Nietzsche's »Overmenneske« begge i lige høj Grad er ude af Kurs. Den personlige Overlegenhed er snarere blevet en Byrde end en Adkomst til Beundring og offentlig Anerkendelse.

Vi er ikke samlede her for at tale om Psykologi, ikke engang om Massepsykologi. Vort eget Omraade er os tilstrækkeligt. Men siden jeg nu en Gang har kaldt denne gaadefulde Abstraktion, som kaldes Gennemsnitsmennesket, til Live for Dem, maa jeg sige hvad han er, og samtidig dermed hvad han ikke er. Gennemsnitsmennesket vil for enhver, som hengiver sig til et »Talstudium af de sociale Kendsgerninger«, forblive en lærerig Sammenligningsform, et bekvemt Arbejdsredskab, en god Tjener om man vil; men lad os ikke sige, at Statistikerne gør ham til deres Ideal.

I en Verden, hvor der er Rum for Hæslighed som for Skønhed, for Daarskab saa vel som for Visdom, for Sygdom og Sundhed, for Lasten og for Dyden, kan Gennemsnitsmennesket, i hvem alle disse modstaaende Elementer smelter sammen og gensidig op hæver hinanden, kun gøre en sølle-Figur. Gennemsnitsmennesket er, som vi har set, ikke en Gang det samme som det normale Menneske.

Det vilde allerede være en Art Fremskridt, hvis man vilde søge at bringe ham alle dem nærmere, som er ringere end han. Men alene paa Grund af den Omstændighed, at der paa et lavere Trin end hans

*) Se *Rivista di sociologia*, Februar 1895, S. 101.

lever Hundreder af Millioner Væsener, hvis Pund er mer eller mindre fattigt, er det — ifølge Definitionen — nødvendigt at Gennemsnitsmennesket har en hel Stab af moralske og intellektuelle Kærnetropper foran sig. Det er blandt disse vi skal udtage vore Mønstre, og det er til en saadan frivillig Opstigning imod det bedste, det sande, det store, at Statistikens Filosofi, som enhver anden, indbyder Aanden og Samvittigheden. Lad kun Filisteren beholde sit spidsborgerlige Ideal: »*in medio virtus*«. Den, der har Hjerter, maa have til Valgsprog: »*Excelsior*«.